

O'ZBEKISTONDA BOLALAR ORASIDA ALLERGIK
KASALLIKLARNING O'SISH TENDENSIYASI VA
ASOSIY XAVF OMILLARI

Obidova B.Z

Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti

Pediatriciya fakulteti 4- bosqich talabasi

<https://orcid.org/0009-0006-8291-6910>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston bolalari orasida allergik kasalliklarning ko'payish sabablari, klinik turlari va ularning asosiy xavf omillari tahlil qilinadi. Shuningdek, diagnostika va profilaktika choralariga e'tibor qaratiladi. O'zbekiston sharoitida mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: atopik dermatit, bronxial astma, allergiya, patogen, allergen, immunoglobulin E, immune tizim, sensibilizatsiya, bakteriya, virus, zamburug', toksin, respirator infeksiyalar, dieta, gipoallergen.

GROWTH TREND OF ALLERGIC DISEASES AMONG CHILDREN IN
UZBEKISTAN AND MAIN RISK FACTORS

4th year student of the Faculty of Pediatrics,

Bukhara State Medical Institute named after Abu Ali ibn Sino

Obidova B.Z <https://orcid.org/0009-0006-8291-6910>

Annotation: This article analyzes the causes of the increase in allergic diseases among children in Uzbekistan, their clinical types and their main risk factors. Attention is also paid to diagnostic and preventive measures. Existing problems in the conditions of Uzbekistan and proposals for their elimination are given.

Keywords: atopic dermatitis, bronchial asthma, allergy, pathogen, allergen, immunoglobulin E, immune system, sensitization, bacteria, virus, fungus, toxin, respiratory infections, diet, hypoallergenic.

ТЕНДЕНЦИЯ РОСТА АЛЛЕРГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ СРЕДИ
ДЕТЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ И ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ РИСКА

Студентка 4 курса педиатрического факультета

Бухарского государственного медицинского института

имени Абу Али ибн Сино

Обидова Б.З. <https://orcid.org/0009-0006-8291-6910>

Аннотация: В данной статье анализируются причины роста аллергических заболеваний среди детей в Узбекистане, их клинические формы и основные факторы риска. Также уделяется внимание диагностическим и профилактическим мероприятиям. Приводятся существующие проблемы в условиях Узбекистана и предложения по их устранению.

Ключевые слова: атопический дерматит, бронхиальная астма, аллергия, возбудитель, аллерген, иммуноглобулин E, иммунная система, сенсibilизация, бактерии, вирус, грибок, токсин, респираторные инфекции, диета, гипоаллергенная.

KIRISH

So'nggi yillarda butun dunyoda bolalar orasida allergik kasalliklar, jumladan, atopik dermatit, bronxial astma va oziq-ovqat allergiyasi holatlari ortib bormoqda. Allergiya – immun tizimining muayyan moddaga haddan tashqari reaksiyasi bo'lib, u bolaning hayot sifatiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Global sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, har uchinchi bola kamida bir turdagi allergiyaga duch keladi. Ushbu maqolada O'zbekiston sharoitida bolalarda allergiyaning dolzarbligi, xavf omillari va davolash usullari haqida ma'lumot beriladi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida bolalar orasida allergik kasalliklar, xususan bronxial astma va atopik dermatit bilan kasallanish ko'rsatkichlari ortib bormoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) va O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, bolalarda allergik kasalliklarning tarqalishi atrof-muhit ifloslanishi, ovqatlanishdagi o'zgarishlar va irsiy omillar bilan bevosita bog'liq.

Inson immuniteti allergenga patogen (tashqi zararli moddalar) deb javob beradi va uni begona bakteriya, virus, zamburug' yoki toksin kabi yo'q qilishga harakat qiladi. Biroq allergenning o'zi zararli emas, shunchaki immun tizimi bu moddaga juda sezgir bo'lib qolgan. Immun tizimi allergen ta'sir qilganda uni yo'q qilish uchun antitanalar turi immunoglobulin E (IgE) chiqaradi. U esa o'z navbatida organizmda allergik reaksiyaga olib keladigan kimyoviy moddalar ajratadi.

Bemor allergen bilan to'qnashganda reaksiya darhol yuzaga kelmaydi. Immun tizimi asta-sekin moddaga nisbatan sezgirlikni oshiradi. Vaqt o'tib, organizm o'ziga xos yuqori sezgirlikka ega bu jarayon sensibilizatsiya deb ataladi. Sensibilizatsiya bir necha kundan bir necha yilgacha davom etishi mumkin. Shuning uchun uning namoyon bo'lishi hammadam har xil. Genida allergiyaga moyilligi borlarning ba'zilarida 12-17 yoshida qo'zg'asa, ba'zi chaqaloqlarda hatto bir oyligidan boshlab o'z belgilarini nomoyon qila boshlaydi.

Ko'pgina holatlarda sezuvchanlik jarayoni oxirigacha yakunlanmaydi va bemorda ba'zi alomatlar yuz beradi, ammo to'liq allergik reaksiya kuzatilmaydi.

Immun tizimi allergenga ta'sir qilganda, yallig'lanish va qo'zgalish xususiyati paydo bo'ladi. Namoyon bo'ladigan belgi va alomatlar uning turiga bog'liq. Allergik reaksiyalar ichakda (ovqat hazm qilish tizimi), terida, sinuslarda, havo yo'llarida, ko'zlar va burun yo'llarida paydo bo'lishi mumkin.

Bolalarda atopik dermatit nima?

Atopik dermatit uzoq muddatli (surunkali) teri kasalligidir. Bu quruq, qichima teriga olib keladi. Bu chaqaloqlar va bolalarda juda keng tarqalgan kasallik. Odatda 3 yoshdan 6 oygacha bo'lgan davrda paydo bo'ladi.

1-rasm. Atopik dermatit

Bolada atopik dermatitga nima sabab bo'ladi?

Atopik dermatitning aniq sababi ma'lum emas. Ammo ba'zi narsalar u bilan bog'liq. Ularga quyidagilar kiradi:

- Genlar. Bu teri muammosi ota-onadan bolaga o'tishi mumkin.
- Immun tizimi. To'liq rivojlanmagan immunitet terining qanchalik himoya qilishiga ta'sir qilishi mumkin.
- Tashqi omillar. Bularga qishki ob-havoda bo'lish, cho'milish uchun issiq suvdan foydalanish, sovunni ishlatish va quruq, issiq haroratda bo'lish kiradi.

Simptomlar kelishi va ketishi yoki ko'p yoki har doim paydo bo'lishi mumkin. Tananing har qanday sohasi ta'sir qilishi mumkin. Chaqaloqlarda alomatlar odatda yuz, bo'yin, bosh terisi, tirsak va tizzaga ta'sir qiladi. Bolalarda simptomlar odatda tirsaklar ichidagi teriga, tizzalarning orqa qismiga, bo'yinning yon tomonlariga, og'iz atrofidagi, bilak, to'piq va qo'llarga ta'sir qiladi.

Simptomlar har bir bolada biroz boshqacha bo'lishi mumkin. Ular quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Quruq, qoraygan teri
- Qattiq qichishish
- Qizarish va shishish
- Qalinlashgan teri
- Yuzda oqargan teri
- Yuzda, yuqori qo'llarda va sonlarda qo'pol dog'lar
- Ko'z qovoqlari yoki ko'z atrofida qoraygan teri
- Og'iz, ko'z yoki quloq atrofidagi teri o'zgaradi
- Ko'tarilgan, qizil joylar (kovaklar)

Nega bolalar ko'proq astma bilan kasallanadi?

Tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, ko'proq bolalarda astma rivojlanishiga bir qancha omillar sabab bo'lishi mumkin. Bu omillarga quyidagilar kiradi:

- Genetika: Biologik oila tarixi, masalan, astma bilan kasallangan ota-ona
- Yoshlikdagi virusli infeksiyalar : nafas olishga ta'sir qiluvchi respiratorli infeksiyalar, masalan, umumiy sovuq.
- Chang, havo ifloslanishi va tutun kabi ko'proq allergenlarning ta'sir qilishi

Astma har qanday yoshda paydo bo'lishi mumkin, lekin u ko'pincha bolalik davrida, bolaning immuniteti hali rivojlanayotgan paytda boshlanadi. Astma bilan og'rigan bolalarning ko'pchiligida birinchi alomat 5 yoshda paydo bo'ladi.

2-rasm. Astma bilan og'rigan bola

Hamma bolalarda astma belgilari bir xil emas. Va alomatlar bir xil bolada epizoddan epizodga farq qilishi mumkin. Bolalarda astma belgilari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

- Tez-tez yo'talishlar . Farzandingiz o'ynayotgan yoki kulayotganda yo'tal tutilishi mumkin. Ular kechasi yoki bolangiz uyg'onganidan keyin ham paydo bo'lishi mumkin. Yo'tal ularning yagona belgisi bo'lishi mumkin

- Tez nafas olish yoki nafas qisilishi

- Ko'krak qafasining qisilishi yoki ko'krak qafasining "og'riyotgani" haqida shikoyat qilish.

- Farzandingiz nafas olayotganda yoki nafas olayotganda hushtak tovushi (xirillash)

Global savol: Allergiyaning davosi bormi?

Afsuski, yo'q! Allergiya doim gen ko'rinishida avloddan-avlodga o'tadigan irsiy kasallikdir. Uni faqat erta aniqlash va profilaktik choralarni ko'rib borish kerak ya'ni bolani iloji boricha allergenlardan himoya qilish, uzoq saqlash kerak.

Masalan:

- O'simlik, hayvon, uy changlaridan himoya

- Uy havosini toza saqlash

- Ko'krak suti bilan kamida 6 oy boqish – chunki ona suti immunitetni kuchaytiradi

- Parfumeriya, aerezollar va kimyoviy tozalovchilarni kamaytirish

- Passiv chekishdan himoya

- Gipoallergen gigiyena vositalaridan foydalanish

- Sintetik kiyimlardan voz kechish

- Dieta

- Stressni kamaytirish

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov B.K., Qodirova Z.K. Bolalar kasalliklari. 1-kitob. – Toshkent: Tibbiyot, 2021. – 440 b.

2. To'laganov A.S., Umarova M.T. Allergologiya asoslari. – Samarqand: SamMI nashriyoti, 2020. – 215 b.

3. Abdurahmonova G.R. O'zbekiston Respublikasi pediatriya amaliyotida atopik dermatit diagnostikasi va davolash usullari. // "Tibbiyotda yangiliklar" jurnali. – 2023. – №1. – B. 28–33.

4. Mustafoeva M.M. Bolalarda allergik kasalliklarning profilaktikasi va davolash asoslari. // Pediatriya va neonatologiya amaliyoti. – Toshkent, 2022. – №2. – B. 15–20.

5. World Health Organization (WHO). Global surveillance, prevention and control of chronic respiratory diseases: a comprehensive approach. – Geneva: WHO Press, 2007.
6. Pawankar R., Canonica G.W., Holgate S.T., Lockey R.F. Allergic diseases and asthma: A major global public health concern. // WAO White Book on Allergy. – 2013.
7. Global Initiative for Asthma (GINA). Global Strategy for Asthma Management and Prevention. – Updated 2023. www.ginasthma.org
8. Bieber T. Atopic dermatitis. // The New England Journal of Medicine. – 2008. – Vol. 358(14): 1483–1494.
9. Spergel J.M. From atopic dermatitis to asthma: The atopic march. // Annals of Allergy, Asthma & Immunology. – 2010. – Vol. 105(2): 99–106.
10. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. 2023-yil uchun bolalar sog‘lig‘i bo‘yicha statistik ma’lumotlar byulleteni. – Toshkent, 2024.
11. Djabbarova M.B, Rajabova G. B. Klinik immunologiya va allergologiya – Buxoro 2022